

Літаратурны і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ СЯЗОА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ВЫСОКАЯ МІСІЯ ЛІТАРАТУРЫ

Сваю высокую місію, свой найпершы абавязак літаратуры Расійскай Федэрацыі, які сабраўся 3 сакавіка на другі з'езд, бачыў у тым, каб усімі дзеяннямі, думкамі, натхненнем, — усім, што складае сутнасць савецкага пісьменства, — служыць вялікай справе камуністычнага будаўніцтва. Форум мастакоў слова адкрыўся ў Вялікім Крамлёўскім палацы. Прэсутныя 429 дэлегатаў. Гэта пасланцы больш чым трохмільярднай арміі пісьменнікаў — прадстаўнікоў многанациональнай літаратуры, якія развіваюцца ў Расіі.

У зале знаходзіцца шматлікія госці: рабочыя сталіцы, майстры мастацтваў, вучоныя, партыйныя работнікі. На форум пісьменнікаў Расіі прыехалі і сабраліся па пару — дэлегацыі пісьменніцкіх арганізацый усіх саюзных рэспублік.

Цэпла сустракаюць дэлегатаў з'езда і госці з'яўленне ў прэзідыуме таварышы Л. І. Бранічэва, Г. І. Воранава, А. П. Кірыленкі, А. І. Мікіяна, Д. С. Паліскага, А. М. Шалейкіна, Л. Ф. Ільінова, А. П. Рудакова, В. М. Цітова.

Уступным словам з'езда адкрыў Міхаіл Шалахай.

Удзельнікі пасяджэння мінутай маўчання ўшанавалі памяць памёршых пісьменнікаў.

Выбіраюцца рабочыя органы з'езда: прэзідыум, сакратарыят, мандатная і рэдакцыйная камісія.

У ганаровы прэзідыум аднадушна выбіраецца Прэзідыум Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Зацяраджаюцца наступны парадак дня:

1. Доклад старшын прэўлення Сяюза пісьменнікаў РСФСР Л. С. Собалева «Савецкая літаратура і выхаванне новага чалавека».

2. Доклад развіцця камісіі.

3. Выбары кіруючых органаў Сяюза пісьменнікаў РСФСР і дэлегатаў на IV з'езд пісьменнікаў СССР.

Член Прэзідыума ЦК КПСС, першы намеснік Старшын Бюро ЦК КПСС па РСФСР А. П. Кірыленка зачытае прывітанне з'езду ад Бюро ЦК КПСС па РСФСР, сустражае гарачымі апладысмантамі.

Слова для доклада «Савецкая літаратура і выхаванне новага чалавека» даецца старшын прэўлення Сяюза пісьменнікаў РСФСР Л. С. Собалева.

Як бы клопаюцца аб сваёй неўміручасці, чалавечы гений стварыў у стагоддзях з'яву здзіўляючую: мяжуючы з рыскаваннем свет будаваў літаратуру, гаворыць Л. С. Собалеў. Асноўнай і неабходнай умовай існавання і развіцця літаратуры з'яўляецца дакладнасць і справядлівасць абдору, які праводзіцца ўсемагутным часам. Патрабна — заставацца, непатрабна — правальваецца ў небыццё. Класіка з яе вечнасці ў стагоддзях каштоўнасці створана імяна гэтым наймольным законам.

Адны справядлівы суддзя — вялікі час не ў сілах вяршыць свой суд над творамі часнікшэй. Мы, будучыя савецкая літаратура — аднаго з галоўнейшых сродкаў камуністычнага выхавання, абавязаны ўзяць на сябе азімку прыгоднасці нашых пісанняў для ўсёлачавецкай справы. Мы, так сказаць, з'яўляемся сваім уласным АТК, і прытым вельмі строгім.

Дакладчы падкрэслівае затым важнае значэнне раснаўчання чэрваскага Пленума ЦК КПСС, у якіх узааўважылі, што «пропаганды мірнага супінавання ідэалогія ёсць зародак марксізму-ленінізму, зародкіца справа рабочых і сялян».

Гаворачы аб маральным кодэксе савецкага літаратара, прамоўца адзначае, што адным крытэрыям нашых літаратурных дзеянняў — лінкніскі прынцып партыйнасці літаратуры. Імяна ён і лінкніскі кіраваць намі пры раздзяленні каб дэясніска нашага саюза, так і твораў расійскай літаратуры.

Ёсць літаратура руская і ёсць літаратура расійская — у лінкніскім разуменні гэтай тэрміну, сказаў дэлегат Л. С. Собалеў, аналізуючы важныя з'явы, якія характэрныя гэты існавання Сяюза пісьменнікаў Расіі. Мы ганарымся тым, што ў нашым Расійскім Сяюзе пісьменнікаў раўнапраўна існуюць ірыка таленавітыя і верна накіраваныя ідэяна нацыянальныя літаратуры.

Стагоддзімі выработаны спосаб выкавання дум і панчыві свайго народа — паэзія паранейшых зямляе вядуче месца амаль ва ўсіх нацыянальных літаратурах.

Але вяршыня літаратурнага розуму народа, паказчыкам спецыялі літаратуры з'яўляецца проза. Характэрна, што нацыянальная проза ўсё больш уважліва ўгледзецца ў гісторыю свайго народа, больш старанна шукае тлумачэння падзей, адзначае цяжкі шлях свай раздзілі. Адной з цікавых з'яў дакладчык лічыць той факт, што многія паэты сталі пра-

ДРУГІ З'ЕЗД ПІСЬМЕНІКАЎ РАСІІ

цавец у прозе, і працавец вельмі цікава. Значны рост за гэтыя гады нацыянальнай драматургіі, у якой агульны працэс павароту да сучаснасці зрабіў прыкметныя перамены.

Развіццё ўсіх гэтых літаратуры, якое адбываецца на нашых вачах, чкае свайго даследчыка і гісторыка, сказаў пісьменнік, закочваючы аналіз нацыянальнай паэзіі, прозы і драматургіі.

Дакладчы падрабязна расказавае затым аб мепрарымствах, якія правяло праўленне ў мэтах палітычнага ўсяго творчага жыцця саюза.

Шмат увагі ўдзяляецца ў докладе асноватворным з'явам, якія праявіліся ў літаратуры за час паміж даўма з'ездамі. Гэтыя з'явы арганічна звязаны з тымі важнейшымі падзеямі, якія адбыліся ў жыцці краіны, XXI з'езд КПСС зацвердзіў сямігадовы план, які з'яўляецца важным этапам на шляху стварэння матэрыяльнай асновы камуністычнага грамадства. А XXII з'езд КПСС прыняў новую Праграму партыі з маральным кодэксам будаўніцтва камунізму. За той жа час трыумфальна разгарнулася навуковая думка ва ўсіх галінах жыцця, выйшлі да зорак першыя касмічныя караблі. У поўнай меры ўсё гэта адбілася і працавец адбываецца на літаратурным працэсе.

У докладе выдзелена некалькі важных па значэнню тэм, мастацкую распрацоўку якіх літаратура вяла ўсе гэтыя гады. Гэта — станавленне сучаснага маладога чалавека ў жыцці; працоўны подзвіг народа ў ажыццяўленні сямігадовага плана; складаны шлях калгаснай вёскі да камунізму; недавыказаная гарачая пара Вялікай Айчыннай вайны. Усе гэтыя тэмы прасякнуты агучай рысай, абумоўленай паваротнай падзеяй — XX з'езд КПСС.

Гаворачы аб літаратурных жанрах, дакладчы адзначае, што за апошнія гады надзвычай развіццё апазданне, прадстаўляючы шмат сваіх разнавіднасцей. Працаваў удасканалення роман. Цудоўна расквітнелі нарысы, зусім новай формай стаў за гэтыя гады жанр падарожжаў.

Перайшоўшы да пытанняў літаратурнага майстэрства, дакладчы сказаў, што гэта паніца, акрамя таленту і ўмення, неад'емна нясе ў сабе паніца ідэяна накіраванасці. Але яшчэ цяжэй сплываюць вобразы і думкі, каб ніхто не змог іранічна падмяніць выдатнае слова «ідэянасць» тэрмінам «тэндэцыйнасць», якому нашы ідэалагічныя праціўнікі заўсёды надаюць другі яго сэнс: прадугатасць, неаб'ектыўнасць. Адрывае прызначэнне намі тэго, што наша літаратура тэндэцыйна ў высокім сэнсе гэтага слова, ідэалагічна ворагі расфіраваўшы ў вуглярным сэнсе — як падпарадкаванасць мастацтва палітыцы. Уладніцкую мастацтва мы процістаўляем канцэпцыйна-гераічнаму характару літаратуры, натхняючы высокімі сацыяльнымі ідэямі, маральнай патрабавальнасцю да чалавека, вораг у яго сілы і магчымасці.

Важнай з'яўляецца праблема станючага героя даццяцкай кнігі. Псіхалагічная глыбіня жыццёвасці вобраза гэтак жа неабходна ў дзіцяцкай літаратуры, як і ў дарослай. Герой дзіцяцкай кніжкі павінен быць істотай дэяснай, умючай пераадольваць цяжкасці, дабываць мэты, змагацца з несправядлівасцю.

У докладе прааналізавана сутнасць некаторых твораў, якія прадстаўляюць так званы маладую літаратуру. Размова ў іх ішла звычайна аб тым, што выхаванне школай у адарванасці ад жыцця юнак, пачынаючы самастойную грамадска-карніскую працу, уступае ў канфлікт з рэалісцю.

Выказаўшы пункт гледжання на новыя з'явы, звязаныя са станючым героем, творчай манерай і бачаннем жыцця маладымі пісьменнікамі, дакладчы падкрэсліў: мы за шырокую прастору для праяўлення асабстай творчай ініцыятывы, высокага майстэрства, разнастайнасці творчых форм, стыляў і жанраў пры абавязковай умове, што ўсё гэта знаходзіцца ў поўнай адпаведнасці з жываворным духам нашага цяжкага рамяства — з лінкніскім прынцыпам партыйнасці літаратуры.

Уладаром свету будзе праца — у гэтых простых і натхненых словах рэвалюцыйнай песні выказава вялікая думка. Праца —

стваральнік усяго, што патрэбна чалавеку для жыцця. Няма лепшага паказчыка маральнай якасця чалавека, чым адносны яго да працы.

У нашым жыцці, асабліва за апошнія пцігоддзе, небыла павысілася значэнне працы як маральнага фактара. Асноўныя праблемы сёняшняй літаратуры — гэта «праца і маральнасць», «праца і характар», «праца і этыка», «праца і грамадства».

Перафразіруючы вядомае вызначэнне Энгельса, можна сказаць, што камуністычная праца стварае камуністычнага чалавека. Вядома, калі гэта праца сапраўды камуністычная.

Але пры ўсім бясспрэчным поспеху літаратуры Савецкай Расіі, сказаў далей дакладчы, якая значна паглыбіла вялікую тэму працы і знайшла новыя ўражальныя вобразы, усё ж складаная праблема якасці змены псіхалогіі, сядомасці, дзеясніў людзей працы не знайшла яшчэ ў мас сваёго поўнага паказу.

Шмат месца ў докладе ўдзелена ваеннай літаратуры. На парозе 20-гадова Дня перамогі паўсмясена ўзнік грамадскі рух: усюды будуцца помнікі згінуўшым героям, адшукваюцца месцы іх подзвігаў, аднаўляюцца ў архівах іх імёны. Народ аддае душыўны доўг тым, хто жыццём сваім выратаваў яго ад фашысцкага рабства, адстаў ад зражывае яго існавання і пераможна павялічыў у сто разоў сілу рэвалюцыі, скіраваную ў будучыню.

Дакладчы падкрэсліў, што літаратура можа і павіна зрабіць вялікі чуда: высокім напружаннем натхненна паказаць, якімі былі ў цяжкай гарачыні ваіны і ў зарыве перамогі героі народна, любімыя і дарагія бацькі і сыны нашы. У прэзідыум, паўнакроўным вобразе яна можа даць ім другое і — доўгае — жыццё ва ўдзячным уяўленні чытаца.

Дакладчы выказава свае адмоўныя адносіны да існаваўшай некаторы час тэорыі «дэгрэацыі» літаратуры.

Можна меркаваць, што літаратура пра ваіну знаходзіцца цяпер на новым этапе. Ён характэрна ўзнікае тым, што, прыняўшы на сябе ўсё лепш са шматгадовых пошукаў, літаратура ўзялася за мастацкае асяветленне вялікіх ваенна-псіхалагічных пытанняў, не аслабляючы пры гэтым, а наадварот, умцаючы сваю ўвагу да складанага духоўнага свету ваенных нашых людзей.

Відэц, савецкі народ хутка атрымае правільны паказ таго часу ў розных, па-рознаму напісаных кнігах. Літаратуры стварылі мастацкі летапіс вялікай ваіны, яны стварылі і правільны вобраз ваіна-сучасніка.

Асабліва ўвагу ўдзяліў дакладчы мастацка-гісторычнай і гісторыка-рэвалюцыйнай літаратуры. Ён падкрэсліў яе велізарнае ідэяна-выхаўчае значэнне. Работа, праведзеная спецыялістамі-гісторыкамі пасля XX і XXII з'ездаў КПСС, стварэнне ідэалагічна зброі вялікай сілы — новай «гісторыі КПСС» і шматтомнай «гісторыі СССР» — адкрылі шырокія перспектывы для пісьменнікаў-гісторыкаў.

У перыяд падытоўкі да 50-гадова Савецкай дзяржавы і да 100-гадова гадавіны з дня нараджэння Леніна гісторыка-рэвалюцыйная літаратура павіна заняць належнае ёй месца.

Заканчваючы свой доклад, старшын прэўлення Сяюза пісьменнікаў РСФСР Л. С. Собалеў гаворыць, што народ неаддзельны ад філасофіі свай эпохі. А яе выказвае і ўсавябляе ў рэальныя дзеянні прызначана гэтым народам палітычная партыя. Яна называецца Камуністычнай партыяй Савецкага Саюза. У бясчымным мностве спраў, якія яна штодзённа ажыццяўляе, клопаты аб літаратуры савецкай літаратуры, на шыце для нас літаратараў, з'яўляюцца адным з галоўнейшых. Гэта пераказана выказава ў сардэчных словах прывітання, Бюро ЦК КПСС па РСФСР, звернутых да пісьменнікаў Расійскай Федэрацыі.

Учора з'езд працягваў сваю работу. Дэлегатаў з'езда прынялі рэзалюцыю прагату, якая патрабуе спынення агрэсіі выркіскага імперыялізму супраць Дэмакратычнай Рэспублікі В'етнам.

На пасяджэнні абшчымны прывітанні з'езду ад пісьменнікаў Украіны, Беларусі і Туркменіі.

ТАСС.

Голас народнай артысткі СССР Ніналь Тічанэці вядомы шматлікімі амацкімі операмі і балетами. Яна ў аперы і балетах, да працы. Ніналь Тічанэці вылучана кандыдатам у дэпутаты Мінскага гарадскога Савета.

Будакі Лось — паэтка. Яна заўважана ў гучыню імяці. часта бывае ў намандаіраўках, выступае на заводах, фабрыках, у вёсках. На сходзе выбаршчыкаў у Саюзе пісьменнікаў БССР Будакі Лось вылучана кандыдатам у дэпутаты Ленінскага раённага Савета дэпутатаў працоўных г. Мінска.

Андрэява выаарчая намісія па выбарах у Вяршчы абласці дэлегатаў працоўных зарэгістравала ў ліку кандыдатаў па Валінскай выбарчай акрузе № 16. Надзея Андрэява будаўніца — атрысуе Брэдскага абласнога татра імя ЛКСМБ. Надзея Андрэява — намуністка, актыўна ўдзельнічае ў грамадскай рабоце. Фота В. ГЕРМАНА І Ул. КРУКА.

НА АГЛЯДАХ МАСТАЦКАЙ САМАДЗЕЯНАСЦІ

ЗА АПОШНІ час харавыя калектывы горада Мінска актывізавалі сваю творчую дзейнасць. З'явілася шмат новых хораў; павялілася майстэрства выканання; ў рэпертуар увайшлі лепшыя ўзоры твораў савецкіх кампазітараў, народныя песні ў мастацкай апрацоўцы і хоры кампазітараў-класікаў.

Усё большае колькасць хораў пераходзіць да чатырохголоса спевання. Выкананай нормай для большасці з іх сталі спевы без суправаджэння. Самадзейнымі хорами кіруюць прафесіянальныя хормайстры, што прыкметна адбілася на якасці выканання.

Амаль усе лепшыя калектывы павсячодна ірыка кашюміраваны. У калектывах павялічыліся мужчынскія групы, гэта дало магчымасць узабагаціць рэпертуар шматголосымі харавымі партытурамі.

Больш таго, створаны самастойныя мужчынскія хоры, якія дакладна выконваюць даволі складаныя праграмы. Мужчынскі хор аўтазавада (кіраўнік М. Ільчюў) па-майстэрску праспяваў хор А. Рубінштына «Ночныя» а оперы «Даман» і хор П. Нішчыскага «Закувала та сіва зозула». Хор спявае добра, чыста і выразна вымаўляе тэкст.

Найлепшае ўражанне на аглядзе пакінула хор Дома культуры трактарнага завода (кіраўнік Ул. Раговіч) і харавы калектыв Палаца культуры прафсаюзаў (кіраўнік І. Кліенскі). Гэтыя калектывы ў параўнанні з мінюлымі аглядцамі творча пасталілі.

Хор Палаца культуры прафсаюзаў у сярэдзінах з кампазітараў Ю. Самуілякам падрыхтаваў вялікі твор — кантату «Орад юнацтва» — для хора, саліста і сімфанічнага аркестра. Кантата, якая расказавае аб велічці і размаху будаўніцтва сталіцы нашай рэспублікі, выконвалася натхнёна, урачыста.

Выкананне буйных твораў (кантата, пазь, урмучка з араторыі і опер) у самадзейных калектывах — вельмі пажадана з'ява, якой салдзейнічае мастацкаму росту хораў.

У выкананні капэлы Дома культуры трактарнага завода захапляюць вялікая культура, багатае інавацы, глыбокае разуменне пазтычнага і музычнага тэкстаў. У рэпертуары хора многа твораў беларускіх кампазітараў і апрацовак беларускіх народных песняў.

Аднавілася творчае жыццё ў харавой капэле Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Кіраўніком капэлы запрошаны заслужаны артыст рэспублікі А. Білібін, які здолеў за кароткі тэрмін фарміраваць моцны харавы калектыв з мяккай, гнуткай манерай выканання. Калектыв дасягнуў чысціні ў харавым гудзе і насычанай кантылены ў гукаваданні. У яго выкананні асабліва ўдала пругалі хор Шабаліна «Місць» і

ХОРЫ, АНСАМБЛІ, САЛІСТЫ...

хор Расіні «Паклён» у пералажэнні Сіпанава.

Вельмі прыемнае ўражанне пакінуў хор настаўнікаў Мінска (кіраўнік Е. Грамыка), які ўпершыню выступіў на аглядзе. Не звычайна па складу, ён гучыць у камерным стылі, і творы, якія ён выконвае, выбраны ў адпаведнасці з гэтай манерай. Камерныя хоры патрабуюць асабліва стараннай работы над ансамблявацю, злітнасцю гучання і ювельнасцю адносінаў да інсценіроўкі. Менавіта гэты бок выканання ў хорах настаўнікаў спадабаўся аглядцам. Асабліва цікава пругалі хоры «Вячэрняя зорка» Р. Шулякіна і «Лес» Ф. Мендэльсона.

Для аб'яднання выкладчыкаў спеваў агульнаадукацыйных школ у адзін гарадскі калектыв, якую ажыццявіў Інстытут удасканалення кваліфікацыі настаўнікаў, рады музычную грамадскасць, але колькасць удзельнікаў хору, на жаль, не ахвільвае ўсіх выкладчыкаў спеваў школ сталіцы.

Харавы калектыв Дома культуры мясцовай прамысловасці (кіраўнік Д. Рудніскі) значна папоўніўся новымі спевачкамі. Рэпертуар хору складаецца з апрацовак беларускіх, літоўскіх, украінскіх песняў. Калектыв знайшоў для жоннай з іх нацыянальнае афарбоўку, але не ўсе хору гучалі дастаткова чыста і былі часам далёка адскрачаныя ў ансамблевых адносінах.

Харавы калектыв Дома культуры трактарнага завода (кіраўнік М. Хаўліянаў), хор Дома культуры будгэста № 5 (кіраўнік С. Дробіш) і калектыв Дома культуры працоўных рэзерва (кіраўнік Г. Удараў). У маладзёжным хору народнай песні Палаца культуры прафсаюзаў цікава знаходка з'яўляецца абыгрыванне народна (напрыклад, беларуская народная песня «Дробны дожджык»).

З хораў, якія спяваюць у народнай манеры, ірыка вызначыліся тры калектывы. Гэта маладзёжны хор народнай песні Палаца культуры прафсаюзаў (кіраўнік М. Хаўліянаў), хор Дома культуры будгэста № 5 (кіраўнік С. Дробіш) і калектыв Дома культуры працоўных рэзерва (кіраўнік Г. Удараў). У маладзёжным хору народнай песні Палаца культуры прафсаюзаў цікава знаходка з'яўляецца абыгрыванне народна (напрыклад, беларуская народная песня «Дробны дожджык»).

Выразнасцю дыкчы вызначылася песня В. Руднікі «Гэта наша ма-ра».

Прыемна адзначыць выступленні ў аглядзе самадзейнасці шэраў фабрык і заводаў. Нягледзячы на спецыфічныя ўмовы працы, калі хор рэпертуар непасрэдна ў чыровым кутку таго ці іншага цэха прадпрыемства, яны дасягнулі пэўных творчых поспехаў. Так, напрыклад, ішавы

хор народнай песні трактарнага завода, які налічвае больш 40 чалавек, добра выканаў некалькі рускіх народных песняў.

Што датычыцца вакальных з'яваў, дык яны не заўсёды дамаганца патрэбнай пелучай пісьменнасці і злітнасці галасоў. Бо часта не карыстаюцца парадамі спецыялістаў-хормайстраў і таму спяваюць непісьменна.

Гаралскому Дому народнай творчасці трэба больш уважліва ставіцца да работы некаторых кіраўнікаў харавой самадзейнасці, бо ёсць яшчэ выпадкі недобрасумленных адносін да справы.

Напрыклад, у калектыве фабрыкі «Прагрэс», які выступаў у аглядзе, кіраўнік хору Ю. Кыміаў паказаў вельмі слабую харавую групу. І не таму, што ўдзельнікі гэтага хору не хотучы спяваць выразна і прыгожа, а таму, што іх кіраўнік не даў ім самых элементарных вакальных навываў.

На аглядзе выступала многа салістаў-вакалістаў. Выкананчы дэплекцыі іх штодзёнай рэалісцічнай рабоце трэба больш старацца адмаўляцца ад дэвульгасі і пераходзіць на шматголоса спеванне, дамагаючыся пры гэтым добрага ладу, ансамблевай злітнасці, правільных пелучых навываў і мастацкай выразнасці.

Агляд выявіў вялікую колькасць таленавітых калектываў і таму наслела неабходнасці пашырці канцэртную дзейнасць самадзейных артыстаў. Ініцыятыву ў гэтым напрамку павіна правіць народная філармонія. Няхай гучаць хору, ансамблі, салісты ў канцэртных залах горада, па рады і тэлебачанні. Можна і трэба наладжваць выезды самадзейных калектываў у бліжэйшыя гарады, калгасы і сядзіны вобласці. У штодзёнай рэалісцічнай рабоце трэба больш старацца адмаўляцца ад дэвульгасі і пераходзіць на шматголоса спеванне, дамагаючыся пры гэтым добрага ладу, ансамблевай злітнасці, правільных пелучых навываў і мастацкай выразнасці.

Мікалай МАСЛАЎ, заслужаны дзеяч мастацтва БССР.

Факт-з'ява-проблема НА КАРЫСЦЬ КАН'ЮНКТУРНЫМ МЕРКАВАННЯМ

Р АЗВІЦЦЮ навуцы, стварэнню спрыяльных умоў для работы вучоных у нашай краіне надаецца вельмі вялікая ўвага. Таму савецкая навука па рады вядзючых раздзелаў выйшла на першае месца ў свеце.

Асабліва значныя поспехі дасягнуты ў галіне матэматыкі, фізікі і іншых дакладных навуках. Сталі магчымымі грандыёзныя дасягненні Савецкага Саюза ў заваяванні касмічнай прасторы.

Прыкметны зрукі зроблены таксама ў біялогіі і ў сельскагаспадарчай навуцы. Аднак у параўнанні з іншымі навукамі яны больш адсталы. І адной з істотных прычын гэтага адставання, на нашу думку, з'яўляецца доўгае панаванне ў іх культуры «вядлікай абтаргатаў». На працягу многіх гадоў біялагічнай і сельскагаспадарчай часопісы амальшлі толькі тры работы, якія падарвалі погляды і ўстаноўкі «вядлікай абтаргатаў». А работы, якія выходзілі за рамкі гэтых поглядаў і ўстаноўкаў, часта не знаходзілі сабе дарогі. Такія абставіны абмяжоўвалі даследаванні, надавалі ім толькі суб'ектыўны напрамак і часта стурчалі навуковых работнікаў на аддохад ад працы. У такім выпадку не маглі не павялічыцца падхалімы і дзялікі ад навуцы, якія атрымлівалі «блскучым» дадзеным для падарважэння любых палажэнняў, выступаючых «аўтарытэтам». За гэтыя яны атрымлівалі пахвалу з высокіх трыбуны, шырокі доступ у друк, а таксама і матэрыяльныя выгоды. Такое станавіцца ставіла ішы раз у першыя рады навуку глыбокай невукаў, тармазіла яе развіццё.

У нас у рэспубліцы на гэтай ішы праславіўся начальнік Упраўлення прапалатды Міністэрства сельскай гаспадаркі БССР С. І. Шышка. Пра яго «попсехі» ў вырошчванні высокіх ураджаў зерня кукурузы (73 цэнтнеры з гектара) пад Мінскам шмат пісалі і гаварылася. На жаль, ніхто з бліжэйшых супрацоўнікаў С. Шышкова не бачыў гэтага ўраджаю. Але затое ёсць людзі, якія памагалі Сяргею Іванавічу склаасці кучу кукурузных сцяблы, абласці іх пачаткамі, прывезенымі з паўднёвых раёнаў Беларусі і сфатаграфаваных іх. На фоне гэтай кучы С. Шышка знаўся і сам, а пісьмы і даклады, паланыя потым у адпаведныя інстан-

цы з дадаткам фатаграфіяў, прынеслі яму высокае ацэнку, якое надзеяна прымявае яго ад крытыкі.

Толькі пад такім прыкрыццём магла выйсці ў свет яго кніга «Кукуруза на дзярнова-падзолістых і тарфяных глебах» (Мінск, выдасць «Ураджай», 1963), якая з'яўляецца выключным узорам надборсумленнасці аўтара, падхалітэства і невуцтва.

Усе недахопы гэтай кнігі, вядома, нельга нават пералічыць у кароткім артыкуле. Але яам здаецца, што даволі расказаць толькі пра некаторыя з іх, каб вынесці самы суровы прыговор і кнізе і яе аўтару.

У гэтай рабоце, напрыклад, кукуруза аднесена да непладзельна-полых раслін (стар. 54). Дваяное апладненне, у выкладанні аўтара, закочваецца ў т

БАРОДКА

I «БАРОДКАЎШЧЫНА»

На экраны нашай рэспублікі выйшла яшчэ адна работа кінастудыі «Беларусьфільм» — «Крыніцы». Аўтары сцэнарыя — І. Шамякін, Ю. Шарварко, рэжысёр — І. Шулман, апэратар — А. Аўдзев.

«Крыніцы» — першы беларускі фільм гэтага года — прысвечаны складаным праблемам нашай сучаснасці. Ён з'яўляецца экранізаваным адзінаеменнага твора Івана Шамякіна. Раман «Крыніцы» адным з першых у нашай літаратуры расказаў пра нядаўняе падаўжэнне ў жыццё краіны, паставіў праблему «культуры» асобы, раскрыў яго шкідны ўплыў на выхаванне маладога пакалення. У творы І. Шамякіна знайшоў праяву адноставінае жыццё калгаснага ўдзельніка 1953 — 1956 гадоў, калі жыватворчыя крыніцы народнай думкі пачалі змятацца са свайго шляхамі напаставанні, выклікаючы культурны космос.

Аўтары фільма, бесспрэчна, кіравалі высокімі мэтамі, і можа толькі вярце іх імкненне прыняць удзел у вырашэнні хваляючай тэмы сучаснасці. Для гэтага, на самае першае, патрабна смеласці не толькі мастацкай, але і грамадзянскай. Бо паказанню сакратора райкома, чалавека, які прайшоў доўгі шлях ад гаражэга камсамольскага актывіста да самазадаволенага, іздольнага рэзюмэе жыццё людзей чыноўніка, — аўтары «земаваўца» на некаторых хрэстаматыйных герояў нашых літаратурных і экранічных твораў.

Мы ведаем, як ажно легла на плечы рабінных пертійных вясюль і ў гады сацыялістычнага будаўніцтва, і ў наваляціну пару вайны, і ў дні рэзуркі. Колькі патрабна было мэтанакіраванасці, ідэйнай чысціні, самаадданасці, жорсткасці, каб пераадолець гэсе пераходы і цяжкасці, каб выхоўваць людзей і ўзнімаць гаспадарку, каб апраўдаць давер'е і любові народа! І фільм і раманы ў якім разе не кідаюць ценю на людзей гэтага моцнага племені. Аўтары прымаюць толькі некаторыя з'явы, якія асабліва моцна праявіліся ў жыцці і рабоце вясельных кіраўнікоў раённага маштабу ў гады культуры асобы. І тое, што мы смела расказваем аб пазнейшых хібах заганаўскага жыцця, гаворыць толькі пра нашу маральную і ідэйную сілу.

Зварнуўшы да сучасных, складаных, яшчэ нявырашаных вясельных і глыбінных праблем жыцця, стваральнікі фільма пайшлі па шляху традыцыйнага іх раскрыцця і прывычнага экраннага ўвасаблення. І таму не здолелі вычэрпаць да канца складанасці і шматпланавасці рамана. Узаман стварэння своеасаблівых характараў і мастацкага іх аналізу, мы ўбачылі ў фільме звычайныя макетныя сутычкі, стаўшыя ўжо традыцыйнымі ў персанажы. Тымі ж самымі мастацкімі прыёмамі, якімі раней кінематаграфісты сцвяржалі і апраўдалі нейкія адноўныя з'явы ў нашым жыцці, аўтары кінематаграфісты іх адмаўляюць і выкрываюць. Так, узшыўшы на ролю адмоўнага героя прывабнага і аб'явольнага артыста А. Залатухіна, у выка-

нанні якога адчуваецца сіла характара, — у далейшым для характэрнасці гэтага вобразу рэжысёр прымяніў архаічны прыём кінапаказу і ў стылі, і ў сітуацыях, што не дало магчымасці артысту стварыць жыццёвы і складаны вобраз.

А між тым, у раманы гукалі матывы, якія рабілі вобраз Бародкі больш жыццёвым, праўдзвым і складаным.

У раманы і ў фільме мы бачым, што Бародка адраўваўся ад людзей, што ён перакананы ў сваёй непарэзанасці, недаступны крытыцы. Стыль яго кіраўніцтва даўно страціў дэмакратычнасць, ад яе засталіся толькі фразы. Але калі глядзіць фільм, ствараецца ўражанне, што Бародка і сам добра ўсё гэта разумее, разумее, што яго ўчыны неправерныя, несумленныя. Можна прывесці да прыкладу хоць бы тоў сцэну, калі шкільнік Алеш Касцяноў вяртае Бародку вясельне, атрымаўшы за прыпісанія гектары.

Калі зварнуцца да рамана, мы ўбачым, што ў характарах Бародкі і ясна праступае ішоў аснова. Вось як пададзена пісьменнікам пасаджэнне бюро, на якім Бародка прапануе перавесці Лемязьвіча ў Ліпніцы. Яму хочацца пазбавіцца ад свядзі сваёй незаконнай сустрачкі з настаўніцаю. Але члены бюро раптам не падтрымалі сакратора райкома. Успухався ва ўнутраны маналог Бародкі «Здаралася і раней, што часам спраўлялі, не пагадзілася, галасавалі супраць два тры чалавекі. Але так... каб усё адкіпілі... так не было! І самае крыўднае, што гэта не якое-небудзь блытнае, складанае гаспадарчае пытанне, а дробязь — перавод аднаго чалавека». Бародка ўжо забіўся пра спраўдуючы прычыну, а-за якой ставіў гэтыя пытанне, ён перакананы ўжо сабе, што «спраўды так траба дзяля справы, што яго рашэнне адзіна правільнае і разузнае...»

Але гэтага ўнутранага маналога няма ў фільме. А шкада! Бо ў ім ключ да разумення вытокаў характара і паводзін Бародкі. Сава спраўданыя намеры ён ужо хавае не толькі ад людзей, не вядома ад самога сабе, і самае страшнае тое, што ён не хоча змяніць свае погляды, не адчувае, што наставі іны час, што гэта не проста ідзе кампанія за правядзенне новых лозунгаў. Ён не можа ўнутрана змяніцца. Уласна, таму ён і церпіць крах. Лягіна гэты ліні таксама ёсць у фільме, але праведзена яна надта прастайна.

Як бачым, у раманы Бародка апраўдае свае ўчыны. У фільме ж ён часта выглядае трохі тэатральным «злачынцам», які ўсвядомляе спраўдуючы вагу сваёй слоў і дзеянняў. Гэта робіць яго прымітыўнейшым, прасцейшым.

Што датычыць яго праціўнікаў, дык яны не становяцца той сілай, якая магла б процістаяць Бародку і «бародкаўшчына». Стары настаўнік, цяпер пасянік, які жыўе толькі ўспамінамі; дэкарацыйныя фігуры старэйшых раёнаўкіяма Вялятовіча і дырэктара школы Лемязьвіча, зедуманага як гадоўны герой і праціўнік Бародкі... Кожны з іх выконвае сюжэтны і ідэйны аўтарскі заданне. Але малавочы і складанасці і своеасаблівасці не відаць у

Пушкарэў). Акцёр А. Залатухін, выконваючы ролю сакратора райкома, ўспяў ствараць адзіна ад схемы, уявіўшы вобраз дакладна прымячонай і перададзенай пластычнай, надзяліў сваёй герою сілаю, тэмпераментам, шчырасцю. Так, шчырасцю, таму што яго Бародка ўпэўнены ў неабходнасці іменна такога стылю кіраўніцтва, і ў гэтым — яго трагедыя, яго бяда і яго віна. І таму, калі ў эпізодзе выбару мы бачым, як гэты моцны, прыгожы, упэўнены чалавек ідзе, згорбіўшыся, уцягнуўшы галаву ў плечы, упершыню адчуўшы цяжар людскога асуджэння, — нам ствараецца шкада Бародку. Праўда, ён і яшчэ і ў апошніх кадрах не хоча здавацца, не хоча верыцца ў сваё паражэнне. Але А. Залатухіну ўдаецца змяніць тонкі і амаль непрыкметны штыры надлому, разублавіць, свайго героя. Мы разумеем, што там, за кадрам, магчыма, і пачнецца новае жыццё Бародкі.

Ёсць у фільме яшчэ адзін персанаж, вельмі важны для разумення і раскрыцця гадоўнага тэмы. Вобраз, не зусім звычайны ў літаратуры і на экране, выразае і дэкарацыйна І. Шамякіна: калгаснік Акісія Сцягір. На першы погляд здаецца, што нічога агульнага не можа быць паміж ёй і Бародкам. Рукаў Акісіні Хвядосаўны маюцца, працава яна зусім добра і не проста добра, а грывела на ўсё рэві, на ўсю вобласць як лепшая звычайна. Яна — дэпутат сельсавета, райсавета, член праўдзвы кагэсэ, але ўсё гэты «капітал» здабыты шляхам той жа паказу і — калі аднаму чалавеку ствараюцца ўмовы на шкоду таварышам на рабоце, калі дзеля з'оркада ўжываюцца сродкі, вяржаны нашым нормам працы і жыцця. І вось мяняецца псіхалогія чалавека — Акісія імяніцца любой ценю ўтрымаць гэтую сваю шчыню створаную выключнасць, падкрэсліць сваю перавагу над аднаўсёўцамі. Па сутнасці Акісія таксама — парадзіннае культу асобы, у яе сумная трансфармацыя ініцыяты Бародкі. І толькі час, новыя працэсы павесці і Алешу Касцяноў па тым шляху.

Наўдана напаткала і Э. Павулса. Яму не ўдалося папоўніць недыхопы сцэнарнага матэрыялу. І стаць хоць бы поруч з Бародкам, Павулс — Лемязьвіч ходзіць па экране гэтым назірвальным. Ён уежліва слухае, іны раз дае пароды, зрэдку вядзе слоўныя паяднікі — але не больш. У гэтай слабасці гадоўнага героя сёмы вялікі недыхоп фільма.

Відаць, і рэжысёру І. Шулману, і апэратуру А. Аўдзеву, які дорчы, вельмі выразна ачыі лалоскі пейзажы, бліжэй лірычны, апалядзеныя пачатак. Заемніцтва часта пазычаны сцэны ў гаў, ачэрніа пэсі вясковых клоўдзі і дзятчак, добра перададзеныя нестор лепшага эпізода фільма — сцэны, калі Бародка ідзе са скоду пасля свайго прывалу.

Увогуле ж, на нашу думку, фільм удаўся — аўтары яго імяноўча гаворыць з гледжанам пра гадоўнае і па вялікім рахунку, шчыра і адкрыта.

Э. МІЛОВА,
А. ГАРДЗІЦКІ.

Сяісна зору Баранавіцкага баявіцкага нааіната праддзельніца Людміла Сідорчык. Фота А. ПЕРАХОДА. [БЕЛТА].

МНОГАЕ было незвычайнае ў памятным тым годзе, незвычайна была і радзіўна: адначал яе горнаўз і першую вясну Перамогі, вясну радасці і спадзяванняў. З Горны многія пайшлі на вайну, ды нямногія вярнуліся — бацькі, мужы, сыны. Плакалі на вясковых могілках удовы-саладкі, маці і дзеці, успамінаючы дарагіх сваіх нябожчыкаў. Плакалі разам з імі маці і жонкі жылых, тых, што вярнуліся або павінны былі вярнуцца дадому. Плакала і Хрысціна Гульцова, блуждаючы, як цень, па могілках, а за прылоў яе трымаўся трое маленіх. Падшыла сурэдка (ёй «пахавальная» даўно прышла), абжа за плечы: «Ты не плач, ён, можа, вярнецца!» Муж Хрысціны, Іван, яшчэ ў сорах трыцім прайшоў без весткі.

Хрысціна паківала галавою, моўчы пабрала лядому. Дзеяннем загалала гульня на вуліцы, шыльця значыла варты. У хаце выслапала з чыгунка ў міску некалькі бульбін, наверх паклала шурпаты корж, падумаўшы, адламапа плавуні, пакінула да склена, азірнулася, ачмыліла... — Ты добра плакала сёння? — пацхула са склена.

УСЮ ДАРОГУ ехалі моўчы, нізка апусцішы галавы. Втуш ў меншага былі чырвоныя, нібы агнем налітыя — ведама, зіма, холад... Коў спатыкаўся на коўжым падлатым гасцінцам... Дзяўчыца ад райштэра, сын не вытрымаў, рэзка сымнуў жану. Гледзячы некуды ўбок, пахмура кінуў: — Далеі пойдзеш адзін? — Бянька спалохана нібы перад начальнікам, міргануў, змоўчэў, толькі несьце ўглыбні зрынаў загараўся і адрыву ж паўх агеньчык... Палазы на ваворэе зарыпелі.

Па гарадскім пасёлку ішоў і дзівіць. Задзівленне, па нейкі час нават страх прытупіла: ці тое гэта мастэчка? Ці Краснаполле гэта? Новая вуліца, двухпавярховыя камяніцы... Гэта было здзіўлена марсініна, што трапіў на невядомую планету. Істотаю з тата свету здаваўся і сам чалавек: ненатуральна бледны, аброслы шчачіненнем, з раскудлачанымі валасамі і зашмалцаванай жаночай хусткай на шыі.

«Я будынка міліцыі на секунду спыніўся, потым, як у вір, вярнуў усерадзіну. Намела падаў дзядурнаму пакаменчаную, пабяжыла ў чапу газету.»

— Я... пра мяне тут... Я... Дзядурны паглядзеў на газету, потым уважліва на абшарпанна: п'яны? Ад прызельца папыхала рэзкай кіслаю аўчынай і нямытым целам. Але, каб п'яны быў чалавек, дык не... — Дзе тут пра п'яна? Гавары ясна... — Гэты вядоў у яго. — Гульцоў я, Іван Сяргеевіч з

ПРЫСВЯЧАЕЦА ЖАНЧЫНАМ

Добры падарунак падымталі да Мінароднага маёнага дня імянаваўскага аб'явольнага фільма. Выхад на экраны новага мастацкага і напавеснага «Пісьмы да жывых». Аўтары сцэнарыя — А. Кучар, рэжысёр-пастанавшчык — В. Вінаградзкі.

Фільм «Пісьмы да жывых» — гэта імянаваўскае пра непахісну чалавечую веру ў шлілі ілізавы камунізм, пра муніасці і трывацка муніасці, бязмежна адданая справе рэвалюцыі.

Вераіна Карчуская — гадоўна гадоўна нарцы, — прадэманстравала свайго суровага выпрабаванна жыцця, не згінаўша, не траціўша надзеі, заставша сапраўдным намунітам. Яні адлае сабе барацьба за вільную справу нашага часу — намунітам.

Паварот герані! — верная дача нашай Радзімы Герой Савецкага Саюза Віра Хавуімаў. У фільме «Пісьмы да жывых» Вераіна Карчуская выпусніца Маскоўскага

НА НОВЫ ЛАД ЗА СТАЛОМ ГОНАРУ

Добры дзень, людзі. Песень і казак дэястнымі, Людзі рабонімі!

Гэтымі словамі ў Жамыслаўскім сельскім клубе Гродзенскага раёна адкрылася ўрачыстае пасвячэнне ў хлэбаробы маладзёж рабоніх мінскага саўгаса.

У сістэму працывому — ветаранам саўгаснага ветэрацынара — дзямі, механізатараў, паловіды. Ёны апраўданы за стог гонару Ліду Ільковічу, сінсёр Ганку Увалду Станічы, Стасю Вясельскаму Івану Нарубу, Браціславу Вясельскаму. Гэта перадавая моладзь саўгаса, якая сваёй старанай прайшоў вясельна высокую пашану.

Ветаранам саўгаса ўручваюць «віноўнікам» урачыстае пасвячэнне хлэбаробам. Новае членства працягвае імя ветэрацынара камітэта камсамольскай арганізацыі Соўг Гродзенскага раёна саўгаса «Дзімаўска» Ліду Талку. Пасвячэнне Яніна Турчэна — старэйшага ветэрацынара — дае імя гэта маладым працывікам хлэб-солі. Яна

— Назам з хлэбом-соллю мы, ветаранам саўгаса, перадаем ў ваши маладыя рукі шэфетары працы, імя гонару. Ветаранам саўгаса перадаем імя гонару маладым працывікам хлэб-солі. Яна

Самадзейныя артысты прысвечваюць героям вечае квіцэрт. Гродзенская абласная аб'явольна імя Е. Карскага аб'явольна вопыт Жамыслаўскага сельскага клубу гэта ўдзянаўшанаванне першых людзей налігаскай вёскі.

А. АЛІН.

МЁРТВЫ СЯРОД ЖЫВЫХ

Горны, — захваліваўся той. — Тут пра мяне... пра такога... — З Горны? — недаверліва перапытаў дзядурны. — Нешта не памятаю...

Дзядурны дэятант Еўзікаў, участковы пашаніаўшанан на сельсавете ў які ўваходзіць і вёска Горны, — дэятант ведаў усіх людзей у тых мясцінах не толькі па прозвішчам, але і па імянах.

Да размовы васьм ужо каторую хвіліну ўважліва прыслухоўваўся на месцы начальніка аддзела Лемянтую. Старшы дэятант палышоў, зірнуў на газетную паласу, на змешчана там фота. Загаловак здзіўляў яго. Хуценька зірнуў на Гульцова: няўжо Жэстам запыраў у кабінет. Перад дэятантам не вытрымаў, коротка спытаўся:

— Колькі гадоў? — Дваццаці адзін... — У СОРАК ПЕРШЫМ, як сцвярдае Гульцоў, у армію яго не прызваў кі белабеліткія. Так было ці інакш — цяжка цяпер праверыць. Ды і не так гэта важна. Пуна, неак не трапіў тады ў армію Гульцоў у віры першых ваяўных дзён. Але ў сорах трыцім, пасля вызвалення, яго прызваў, залічыў ў рэгулярную, дэзючу.

— Мы сядзелі ноччу ля кастра, — расказвае Зарэ Гульцоў. — Раптам пацхуўся свіст, нешта ляснула ў агонь — сарад ці міна, не ведаю... Многіх забілі. Страшна мне стала, і я кінуўся наўбікі, куды вочы глядзяць... У хапу сваю пастухаў Гульцоў глыбокай ноччу. Не таму што поўна дарабавя — да вёскі дайшоў дзедзір і прышчы ўзды, але хаваўся ў лесе, чакаючы ночы. Ачмыліла, загаласіла, як па нябожчыку, жонка: — Жаўчы, вярнуўся, жыць! — Маўчы, дурніца, — сунуў яе муж, — маўчы... Пачкай... не палі святла. Прышоў, вярнуўся я... без дазволу. І нікому — ні слова, разуменьне? Схаваўся пакуль што, а там паглядзім. Невядома, ці ўтрымаюцца яшчэ чырвоныя...

Схаваўся Гульцоў у склепе, сярэд мяшкоў і бочак. Першыя некалькі дзён сядзеў нерухама, бачоўся, каб хто не пацхуў. Найменшы неасцярожны рух, найменшы гук знаворку кідалі дзедзіра ў халодны поц. Час стаў яго ворагам. Гульцоў сядзеў і чакаў, бязмятна ўтаропіўшыся вачыма ў адну кропку. Чакаў і тады, калі аддаліўся фронт і скончылася

Армія — армія міру. М. Палынова захапіў звычайны бытавы эпізод: салдаты ў зваленні. Яны падшылі да кніжнага століка на адкрытым паветры. Разглядаюць кнігі. І мы бачым разам з той дзядушчынай-праддзельніцай, што сядзіць да нас сплываю, уключаемся і ў настрой сонечнага яснага дня, і ў настрой юнакоў-войнаў, зацкаўленых кнігамі. Дэрэма было б нешта пераказваць з гэтага настрою — траба бачыць карціну: і яе каларыт, і яе пластычнае вырашэнне расказуць нам самі многа такога светлага, радаснага, што мы міжволі звернемся яшчэ раз да гэтага сціплага твора, у якім мастак заўважвае своеасаблівасць знешняга апісання войнаў. Адметнае ў рухах і ў паставе кожнага перадае іх досыць цэльна і цікавы характары.

Хвалюючы і лінагравюры А. Лось «Нашы дзяды — сплываю перамогі», Б. Кузьмічова «Радары», «Пасля палёту», і сэрцы тэмперных лістоў Я. Пакацішкіна. Прыцягваюць увагу мастакоў і ўнутранае аблічча людзей нашай арміі, салуных савецкіх войнаў. Перш за ўсё хочацца назваць «Партрэт генерал-лейтэнанта Д. Скрабэгавава», напісаны Б. Кузняцовай.

Беларуськае савецкае мастацтва папоўнілася творами батальнага жанру. У гэтым — істотнае адрозненне выставы «На варце міру». Вось работа Ф. Дэрэзіча «Стрэлляецца! Не шкадуць нас». У аснову пакадзенага эпізод муніасці абаронцаў Брэсцкай крэпасты, калі фашысты захапілі савецкі шпіталь і, ідучы ў атаку на абаронцаў крэпасты, схаваўся за сплываю жанчын-медысёркаў. Палатно мае па сутнасці больш шырокае гуанне, чым прыватны баявы эпізод.

Мы ўбачылі кардынальна перапрацаваны Б. Арачэвічым твор «Партызанскі дэзор». Карціна экспанавалася на мінулай рэспубліканскай выставцы, тады яна выклікала пэўныя нараканні. Цяпер мастак шмат у чым папелшыў яе і гэты разе. Подзвігам партызан і падпольшчыкаў прысвечаны палатны М. Казеўкіча «У тыле ворага». А. Мазалева «У партызанскім штабе», Ул. Гоманова «Апошні бой Канстанціна Заслонова» і іншыя.

На выставцы намала твораў, у якіх мастакі ставяць перад сабой надзвычай складаныя псіхалагічныя заданні, імяноўчы вырашаць трагічныя тэмы. Вось, напрыклад, работа Э. Куфко «Не забудзем».

Чатыры вясні фашыскага канцэнтрычнага лагера. Яны стаяць, цесна прыкінушыся адзін да аднаго, сплываючы, але не зламаныя, не скораныя...

Гіфены пратэст супраць фашызму, вера ў неперможнасць Чалавека з вялікай літары выказаны тут надзвычай перакональна, прынёмна, па-грамадзянска. Гэтыя фігуры аязнаў канцэнтрычнага лагера, якія выставілі перад усімі выпрабаваннімі, — запле-

вайна, чакаў нямаведома чаго, траціць пацхуць часу і зрэдку машуючы сабе: ці жыць?

Страх трывала пасляўся ў доме Гульцоўных. Страх штодзёны. Рывіць вяснік, — Іван у сваім склепе, а Хрысціна ў хаце змраіцца, а раптам міліцыянер зарэз зойдзе і скажа: «А ну, давай сюды свайго ўскача!» Нават ад лясней свайх доўгі час хаваўся бацька-дзедзір: маленіх палышч, мубач, да мама і паліцаў культуры рэспублікі правозаціца таматчыны вечае, прысвечаныя імянаваўскаму святу — Дню 8 сакавіка.

ШІЛІ ГАДЫ, кожны адметны павоўны. Год за годам! Нічога не змянялася толькі ў пэўным склепе Гульцоўных, дзе схаваўся дзедзір. Бярэць сваё гадзі, жыццё жывых бярэ сваё. Алізін раз пэсіма і гоманам напаноўніўся дом Гульцоўных: выдала Хрысціна дачку сваю Марыю за Рыгора Сазонава, і па даўняй традыцыі прышоў на вяселле амаль паўвёскі — запрошаныя і незaproшаныя. Падмылі чаркі за «малады», за вясельнага жоніка і нявесты, шкадавалі, што не дажыў бацька да даччынага вяселля. А бацька дрыжаў ад страху ў склепе, з нецярплівага адважыцца канца гаспадарыня, Маладая не адкрыла мужу сэрца і сямейна; бацька і тата, які бы ё-за гэтага. Спачынаўся хуцчэй пасля вяселля а пэсхы а вёскі.

Ці хварэў Гульцоў у гады свайго добраахвотнага звыноўлення? Хварэў, і не раз. Пра ўрача ці фельчара і думачы не гадзі было. Новых дзядей за дванаццаці гадоў род таксама не завозілі — замінаў усё той жа неадольны жыццёвы страх. Гадоў п'яць назав сур'ёзна ўважлася за Гульцова хвароба, самому ўжо здавалася — не выжыве. Зажыва пахаваны папартысцкі жонку:

— Калі памру, пахавай пад хлевам. Ніхто не ведаў, што я жыў, няжых жа ніхто і не ведае, дзе я пахаваў. А пакуль — папартыскае мяне вадою, можа палегчае...

ПАДРАСТАЛІ СБІНІ, Іван, старэйшы, у арміі паспёў адлучыцца, дадому вярнуўся. З сабою — было гэта ў 1962 годзе — прывёз сын газету «Комсомольскую правду». Быў у тым нумары газеты вялікі нарыс Васілія Пяскова і называўся ён коротка: «Дзедзір». Гэта з ім, як з пропускам, прышоў потым «завашаць» Гульцоў. Але тады, два гады назад, нягледзячы на ўсё ўзрост сямноў, так і не адважыўся спачуць бацьку са смерці. Потым бацька жыцця. Увесь час бацька кары. І не пайшоў...

А час ідзе, жаніцца трэба хлопцам, нявестак у дом правозіць! Узбунтавалася сыны:

— Як я жыў! Горш за смерць было ўсё гэта... Праўда, першы раз стэра плачкі бацькаў: нават яны цяпа зраўнале, што абраку ён людзей, свайх блізкіх, сабе.

Б. РАМАНАЎ.

Краснапольскі раён.

РЭСПУБЛІКАНСКАЯ ВЫСТАЎКА «НА ВАРЦЕ МІРУ».

І. ШЧЕМЕЛЭВ, «Цёмныя гады».

С. ВАКАР, Партрэт партызана Кудышкі.

ВОСЬ ТАК ЯНА, ПЭУНА, І СПЕВАЦІЦА, «РЭЧЫЦКА» ЛІРЧЫНА... ЗБЯРУЦА ДЗЯУЧАТ'Е ВОЛНЫ ЧАС, АПРАНЦА У СВЯТОЧНАЕ, ВОЗЬМУЧ БАЯН, ДЗЕ ПОЙДУЦЬ У БІРОВАЗЫ ГАЙ... Загучыць мелодыя, зазвіняць галасы — і дэля-дэля чывец іх. І добра тады пагаўрыць пра самае запавятае саброеўкам між сабам, а іны раз і памучыць. І добра малавочы на палатне пад родны напеў, які і той мастацтва, што ў правай частцы трыптыка К. Касчанова «Рэчывіца лірчыная». Усё гэта — такое прастае, такоа, здавалася б, звычайнае — і сіла аснову наваганна трыптыка: у цэнтрынай частцы — саброеўкі ў час размовы, у левай — двое з баяном, у правай — мастацкі.

Зусім натуральна, што і гэты трыптык, і вялікі пейзаж — «Сказ аб Прыпці» В. Ціркоў знайшлі месца на рэспубліканскай мастацкай выставцы «На варце міру» побач з такімі, неспадзявана прывічанымі тэма выставы твораі, які напрыклад, «Ракетадром» А. Таржача або «Ракеты на марш» М. Міхайлава. Бо ў імі сплываю не зьялі, у імі мірай прэцы, у імі творчасці чалавечай (е трыптык К. Касчанова кірава прысвечаны і творчасці) стаць на варце ракеты, ясычу сваю службу войнаў — нашідакі герояў Вялікай Айчыннай.

Урачыста задуманы, шчыры настрой «Рэчывіца лірчыная» К. Касчанова ствараецца і самі пластычным вырашэннем твора, і спраўды дэятарнай прыгажосцю коперу, і спакойным, плаўным рытмам. Міжволі дарушч мастаку павобныя хібы дэкарацыйна фігура мастака, не зусім дарчы «пастанавлены» пень у левай частцы), бо гадоўнага ён усё ж дасягнуў.

Не стамляецца гледзець «Сказ аб Прыпці» В. Ціркоў — гэты пэтытык, з павышанай эмацыянальнасцю, з насычанасцю колерага ляду твор. Дарчы, гэта не «партрэты пэўнай мінцыі ў надпрыпцічых ваколіцах Стрэлска ці Акуліні, дзе ўзнікае зэдума мастака. У карціне зібраны вобраз роднай прыроды.

Аналігчына матывы ўжо сустракаліся ў творчасці В. Ціркоў. Але тут традыцыйны для яго матывы набы

